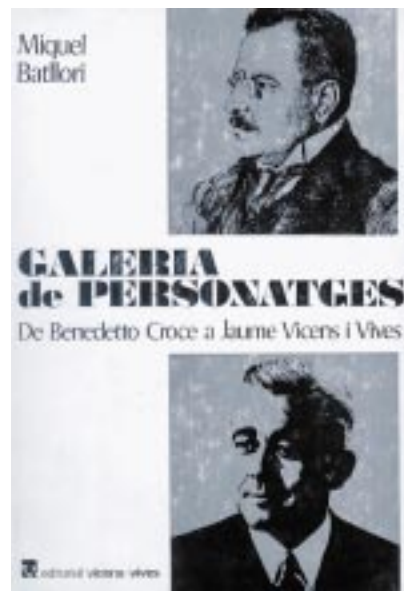

ple la premsa, sobretot la madrilenya, diuen que el nacionalisme no pot ser sinó separatista. En la mentalitat castellana és lògic que es vegi així. Jo, per als ultranacionalistes catalans sóc un home poc segur, poc identificat amb ells, i en canvi pels espanyolistes jo sóc un separatista. Sempre hi haurà una àrea de dubte. I els dubtes construeixen la veritat».

-Coneix bé, perquè hi ha passat llargues temporades, els diferents territoris dels Països Catalans. Creu que és possible alguna cosa més que la unitat lingüística?

«Hi ha una unitat lingüística que no implica uniformitat. Hi ha una oposició molt forta encara que a vegades no ho notin ells mateixos entre els que volen un català estàndard i un pancatalanisme literari. És a dir, els mallorquins se sentiran catalans mallorquins quan tinguin la possibilitat de ressaltar una sèrie de formes de les quals la major part són arcaïsmes de l'antiga llengua i que tenen més validesa que la major part dels corresponents de Catalunya. En aquest sentit, un català estàndard i un pancatalanisme literari és contradictori. Teòricament és possible però de fet no pot ser. Perquè s'acceptarà una llengua única quan aquesta llengua reculli també aquestes variants.

A Itàlia, per exemple, hi ha unes regions on predomina la concordança dels complements directes amb les construccions de caire perifràstic i en italià literari és tan correcte usar aquesta concordança com les que es fan en altres regions italianes. Perquè l'italià és una llengua que s'ha format no per imposició d'una acadèmia com a França sinó per una espècie de simbiosi de totes les parles que havien creat una fictícia unitat lingüística, que en realitat no tenien. Aquesta dualitat d'Itàlia era més gran que la que hi podia haver entre les tres regions de llengua catalana. Abans de la televisió, el mitjà més popular perquè és més atractiu i no mereix tanta atenció com la ràdio, un equip de filòlegs italians va fer una investigació segons la qual a l'any 1960 hi havia només un 25% que parlava l'italià pur. Per a un altre 25%, que havia anat a l'escola, que havia fet el servei militar, que havia après l'italià, però que per parlar normalment només coneixia el dialecte, l'italià era la llengua de llegir els diaris i parlar amb les autoritats. I després hi havia un 25% de gent que en família parla-

va italià però que amb la gent amb qui vivia parlava un dialecte. I el percentatge restant feia al revés, amb la família parlaven en el seu dialecte i fora de casa en l'italià estàndard. Aquesta situació tan complexa es deu a la història tan dividida que ha tingut Itàlia. I a la Corona d'Aragó també hem tingut una història molt dividida. No solament a partir del 1500 sinó ja de molt abans, quan hi havia una divisió politicoadministrativa molt clara. Els diferents orígens de la població també hi han influït. València, de moment, va tenir pocs elements de tipus aragonès però després cada cop més de Castella, sobretot al segle XVIII. I això fa que els dialectes siguin molt diferents. Però tota cosa que sigui un dialecte no és rebutjable lingüísticament.

No és correcte dir que és més català dir Jacint que Jacinto. Per mi el català és la llengua parlada. Si volem el català que ara es parla no podem imposar un català per a totes les gents catalanes, és una contradicció. Del català que ara es parla és molt diferent el de Barcelona, el de València i el de Mallorca, i el de Menorca. Això és buscar una coherència que només el francès pot tenir. El francès la pot tenir per imposició. No acceptaria cap dialectalisme com a dialectalisme pur literari. Però això tant del dialectalisme de Barcelona com de qualsevol lloc. Per què el dialectalisme de Barcelona s'ha de considerar literari i els altres no? Aquesta gent que proclama la unitat de la llengua fins en aquest extrem de fer una llengua estàndard és que no ha viscut llargament ni a Mallorca ni a València. Si hi haguessin viscut no ho plantejarien perquè això és una utopia, una quimera. És tant utòpic com voler crear ara un estat nacional amb totes les regions de llengua catalana.

S'han d'acceptar totes les variants dialectals que tenen una justificació filològica. Per

exemple s'han d'acceptar com a literàries formes verbals que són característiques del País Valencià o de les Balears. N'hi ha que evidentment no pot ser però les que tenen una tradició literària s'han de respectar. Hi ha correctors que tendeixen a entendre només com a correctes les formes barcelonines».

-Destaca molt la figura de Jaume Vicens Vives. Quina va ser la seva principal contribució a la historiografia?

«Va donar molta importància a la història social i econòmica, i aquesta és la principal novetat que representa. Es va adonar molt aviat, ja als anys 20, de la necessitat de fer una història global. Ja en els seus primers escrits apareixen els aspectes socials i econòmics com a complementaris i explicatius de la història institucional i política. En aquest sentit va ser un capdavanter, un renovador de la historiografia de Catalunya, i en gran part d'Espanya i Hispanoamèrica».

-De la resta d'historiadors catalans del segle XX, quins creu que han deixat més petja?

«Aquí a Catalunya ha tingut una gran influència, no només en els historiadors marxistes sinó en tots en general, la figura de Pierre Vilar».

-I de de les noves generacions?

«N'hi ha de tota mena. Però jo diria que el que caracteritza la historiografia catalana actual és precisament aquesta posició eclèctica que per alguns té un mal sentit però que per mi té un sentit molt més pur. L'eclèctisme és acceptar que no hi ha cap escola única que pugui tenir l'única interpretació històrica sinó que cadascú fa la seva interpretació».

TOT I QUE ALAN YATES ASSENYALA QUE "LES novel·les de l'any 1925 vénen a cloure, de manera eficaç, la reflexió col·lectiva posada en marxa arran del 1917" (*Una generació sense novel·la?* Ed. 62, Barcelona, 1975, pàg. 201) a la *Revista del Centre de Lectura* encara hi ha una mostra posterior d'aquesta contesa signada per Jeroni Prat¹, "La novel·la i la nostra literatura", (núm. 159-160, setembre de 1926, pàg. 245-55).

Joaquim Santasusagna planteja en aquest llarg article², dividit en nou seccions, diverses reflexions directament o tangencialment relacionades amb la creació novel·lística. A la primera, titulada "Influència social de la novel·la", després d'assumir la facilitat d'arribada al públic del gènere, s'interroga sobre si és possible que aquesta connexió popular indiscutible s'obtingui sense perdre la funció d'enriquiment cultural i erudició que ell creu pròpia de la literatura: "La novel·la és, certament, el gènere literari que està més a peu pla amb el poble. Cap altre no el supera en aquest sentit. El lector s'hi abandona perquè en treu un gaudi directe d'entreteniment. En llegir-ne és, alhora, un element actiu i un element passiu. Pel sol fet de llegir aconsegueix una acció i, a través d'ella, va apareixent tota una evocació, que percep sense capficar-s'hi. En el cas que sigui presentada una psicologia complicada i l'autor en recerqui els recòndits replècs o en un altre que uns personatges siguin només esbossats o llur acció mig sospesa, el paper passiu serà menor. [...] El teatre -i ho diem per a sortir al pas de la possible objecció del lector- és també eminentment popular, però no és, ben bé, un gènere literari estricte: arriba al públic per mitjà de l'audició i la vista. La part literària ens pervé a través de l'art histriònic dels còmics, que pot ressaltar o perdre tota la gràcia segons la interpretació que rebí. [...] Llegir novel·les és abandonar-se a una plaent distracció i és, també, contraure un vici. S'hi perd molt de temps, potser massa. El lector no en surt amb una ampliació dels seus coneixements ni almenys -cas que sembla que s'hauria d'esdevenir, puix que s'hi estudien esdeveniments i caràcters humans- amb més experiència a la vida. Els coneixements només poden adquirir-se per mitjà d'un estudi metòdic i l'experiència de la vida -si no fèssim tantes coses per impuls interior o obligats per circumstàncies ineludibles- només pot tenir-se a mesura que el temps s'escorre [...] Valdria més, ben cert, que hom pogués distreure's amb ocupacions més sòlides que la lectura d'una novel·la. Hi ha tantes coses a les quals hom deuria dedicar-se, sobretot al nostre país! Llavors, però, apareix allò del premier et second métier, a cap dels quals no podem consagrar-nos absolutament. És també, una mica graciós que, per oblidar momentàniament l'exercici d'un, haguem de

treballar en un altre. Podria ésser, i tot, que n'haguéssim de cercar un tercer per oblidar; a estones, els dos i, operant així successivament, fariem tantes coses que només podríem actuar de tasta-olletes. Per això, en tota literatura, la producció de la novel·la -passatemp intel·lectual- és infinitament superior a la d'assajos i estudis literaris, a la de llibres d'idees i de ciència i inclús a la de poesia. La novel·la la compra el poble, els llibres d'estudi o de densitat ideològica només interessen a les seleccions. Per això podrem fàcilment deduir la vitalitat i la vigoria d'una literatura contemplant el quadro estadístic de la seva publicació de novel·les. Tota literatura -com tot ideal- no arriba a la plenitud fins que no ha conquerit les capes més càndidament autèntiques del poble. Literàriament, s'haurà arribat a la superació de la fase del docte per l'indocte, que, segons Nicolau d'Olwer, 'és la senyal d'un desenvolupament literari. Nosaltres creiem que no s'hi és fins que la producció novel·lística no té un crèdit veritable i constant'. Aleshores existeix la demostració que el poble s'ha assimilat una literatura, que podria dir-se nacional a boca plena. No fóra millor guiar-lo per altres viaranyes, en el seu afany? Potser sí, la lectura de la novel·la no proporciona, com havem dit, una efectivitat pràctica, però no tot es perd. Llegint -saludem joiosos la novel·la en voga excel·lentment escrita- hom afina, sense voler, els seus coneixements lingüístics, cosa que es reflectirà en el parlar i en l'escriure. Això sol ja és remarcablement interessant".

A la segona secció, "L'estil i la novel·la", recorda l'obligació d'emprar aquest cabal per a fer popular la tasca normalitzadora endegada per Fabra: "A Catalunya, mentre el nostre idioma no sigui una cosa definitiva, l'escriptor ha d'ésser inflexiblement acadèmic. Només pot deixar d'ésser-ho el que s'escudi en la ignorància. [...] Avui tenim magnífics estilistes. L'estat actual de depuració i fixació del català literari ho permet. Una quinzena d'anys enrera no érem a la normalització d'ara, Montoliu ja destriava mitja dotzena de bons estilistes: Ruyra, Víctor Català, Pous i Pagès, Pin i Soler, Massó i Torrents i Bertrana. Lil·lustre habitual editorialista de La Publicitat -també un excel·lent estilista- troba, avui, remarcable 'la prosa agilitat i matisada de Carner, la prosa polida i filològicament perfecta de Carles Riba, la prosa àuria i cisellada de Llorenç Riber'". Tot seguit, sota l'epígraf "La novel·la dins la nostra renaixença", intenta de resumir l'evolució que ha patit la novel·lística catalana des de la Renaixença fins al 1926: "Hom va anar, en aquestes primeries, una mica precipitat. Tot just retrobada la llengua, es volia adaptar-la a totes les activitats. El noucent, amb el seu predomini poètic i l'aparició de Fabra amb la seva científica preparació

"La novel·la i la nostra literatura" de Joaquim Santasusagna: una mostra del debat sobre el gènere a la *Revista del Centre de Lectura*

Xavier Bonillo